

Іван Косташук

д. геогр. н., професор, завідувач кафедри географії України та регіоналістики,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58002, Україна
e-mail: i.kostashuk@chnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-9338-4538>

Назарій Колосівський

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри географії України та регіоналістики,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58002, Україна
e-mail: kolosivskiy.nazarii@chnu.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0005-8821-9772>

СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА КАТЕГОРІЯ

Сучасний період характеризується суттєвими змінами в усіх сферах життя. Відомі раніше явища набувають нового змісту. Відповідно виникає потреба в переосмисленні та уточненні багатьох понять, серед яких соціальна інфраструктура. Незважаючи на те, що вона становить значний інтерес для представників різних наук, на сьогодні не існує комплексного уявлення щодо її сутності. Література часто характеризується неоднозначністю в трактуванні даного поняття, що веде до плутанини в його використанні.

У статті розглянуто універсальну категорію «інфраструктура», яка використовується для пояснення різних економічних і соціальних процесів. Приділено увагу підходам до її розуміння. Зазначено, що існують різні види інфраструктури: інформаційна, інноваційна, інституційна, ринкова, екологічна, військова та інші, але одним з найпопулярніших залишається поділ інфраструктури на виробничу та соціальну. Згадано три етапи становлення терміна «соціальна інфраструктура». Проаналізовано еволюцію його змісту та виділено чотири основні тенденції: 1) економічний характер соціальної інфраструктури на початковому етапі; 2) зміщення поглядів у бік задоволення потреб населення та забезпечення належних умов проживання; 3) відведення соціальній інфраструктурі одної з провідних ролей у всебічному розвитку особистості; 4) цифровізація соціальної інфраструктури. Узагальнено підходи до трактування даного терміна шляхом їх зведення до двох основних: галузевого та матеріально-речового. Розкрито сутність соціальної інфраструктури. Запропоновано авторське визначення даного поняття, відповідно до якого соціальна інфраструктура – це матеріальна основа, необхідна для створення сприятливих умов для нормальної життєдіяльності та розвитку суспільства. До її складу входять як фізичні (організації, заклади, споруди, громадські простори тощо), так і цифрові (онлайн-платформи, сервіси, вебсайти, застосунки тощо) об'єкти. Наголошено на тому, що під час проведення географічних досліджень слід враховувати її територіально-просторовий аспект. Особливо перспективними є регіональні суспільно-географічні дослідження соціальної інфраструктури.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, соціальна сфера, соціальна географія, заклади соціальної інфраструктури, послуги соціальної сфери, регіональний розвиток, локальна система розселення, цифрова трансформація, післявоєнна економіка України.

Як цитувати: Косташук, І., Колосівський, Н. (2024). Соціальна інфраструктура як суспільно-географічна категорія. *Часопис соціально-економічної географії*, 37, 22-30. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2024-37-02>

In cites: Kostashchuk, I., Kolosivskiy, N. (2024). Social infrastructure as a socio-geographical category. *Human Geography Journal*, 37, 22-30. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2024-37-02> [in Ukrainian].

Постановка проблеми. У цифрову епоху, під час якої відбуваються стрімкі зміни в усіх сферах, багато явищ наповнюються новим змістом, а тому потребують переосмислення та уточнення. Соціальна інфраструктура не є винятком. Вона цікавить представників різних наук: економіки, соціології, суспільної географії, урбаністики тощо. Незважаючи на значний науковий і практичний інтерес до соціальної інфраструктури, досі не сформовано комплексне уявлення про неї. У зв'язку з цим часто виникає плутанина у вживанні даного терміна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему визначення сутності соціальної інфраструктури розглядали С.О. Кириченко [12], І.П. Кінаш [15], П.О. Кобилін [16], Н.Г. Пігуль [26] та інші. Вони дослідили становлення даної категорії та запропо-

нували її трактування.

С.О. Кириченко [12] вважає, що складна внутрішня будова та функціональне призначення соціальної інфраструктури сприяли її виокремленню в окрему підсистему господарського комплексу. В статті Н.Г. Пігуль [26] визначено основну мету функціонування соціальної інфраструктури, її завдання, принципи та функції. І.П. Кінаш [15] вказує на те, що соціальна інфраструктура характеризує зв'язки матеріально-речового середовища та соціального суб'єкта. Зазначені науковці розглядають два основних підходи до визначення поняття «соціальна інфраструктура»: 1) як сукупність галузей; 2) як сукупність матеріальних об'єктів. Дещо інших поглядів дотримується П.О. Кобилін [16],

який виділив чотири підходи до розуміння соціальної інфраструктури відповідно до її функцій: 1) створення умов зайнятого населення у виробництві; 2) забезпечення нормальних умов проживання населення; 3) задоволення потреб людей; 4) задоволення потреб послугами населенню.

Вагомий внесок у вивчення соціальної інфраструктури зробили іноземні вчені. А. Летем, Дж. Лейтон [43; 44] розвивають концепцію соціальної інфраструктури з позиції геоурбаністики; розглядають, що таке соціальна інфраструктура, як вона підтримує соціальне життя та як її досліджувати. А. Джоші, Д. Олдріч [42] із 145 публікацій 1960-2022 років, у яких використовується словосполучення «соціальна інфраструктура», відібрали 84, які найбільше підходили до цілей дослідження. Проаналізувавши їх, науковці дійшли висновку, що практично всі посилання на цей термін можна розділити на п'ять категорій: освіта, охорона здоров'я, житло, транспорт і простори для нетворкінгу. Ш. Кейсі [40] поділяє соціальну інфраструктуру на жорсткі та м'які компоненти, вказує на важливість обох цих типів для створення соціально стійких громад; наголошує на необхідності встановлення стандартів соціальної інфраструктури та використання їх як орієнтира при її плануванні; зазначає, що є сенс інвестувати в соціальну інфраструктуру, оскільки вигоди від неї значно переважають витрати на її розвиток.

Різним аспектам соціальної інфраструктури присвячені дисертації О.А. Шуст [39], А.М. Круковського [20], Ю.Б. Шпильової [38], О.А. Ляшенко [25], В.В. Соляр [31], О.М. Салівончик [29], І.М. Синявської [30], О.В. Гринька [9], С.О. Кириченка [13], В.С. Бойченка [1] та інших. Усі ці роботи об'єднує те, що в них принаймні в одному з параграфів розглядається питання сутності даної категорії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість дослідників сходиться на тому, що соціальна інфраструктура відіграє велику роль у житті людини, оскільки створює оптимальні умови для проживання, відновлення та зміцнення здоров'я, відпочинку та розваг, виховання та навчання, підвищення культурного рівня і т. д. Крім того, вона часто розглядається як один з факторів суспільного розвитку. Попри це, єдиної думки щодо сутності соціальної інфраструктури дотепер не існує. Зважаючи на її важливість, виникає потреба в систематизації поглядів відносно даного поняття.

Метою дослідження є визначення сутності соціальної інфраструктури. Відповідно до мети були поставлені такі **завдання**:

- означення з поняттям «інфраструктура»;
- розгляд процесу становлення та розвитку терміна «соціальна інфраструктура»;
- узагальнення підходів до трактування цього поняття.

Виклад основного матеріалу. Щоб з'ясувати сутність соціальної інфраструктури, необхідно спершу розглянути більш широке поняття інфраструктури. В етимологічному словнику «Etymonline»

зазначено, що слово «інфраструктура» має латинське походження і складається з двох частин: *infra* («нижче», «під») та *structura* («припасування», «приспосовування», «будівля», «спосіб будівництва», в переносному значенні – «розташування», «порядок») [41]. Спочатку даний термін здебільшого використовувався у військовому лексиконі для позначення комплексу допоміжних споруд, необхідних для нормального функціонування збройних сил. Одними з перших досліджень, дотичними до інфраструктурної тематики, були роботи А. Маршалла та Дж. Кларка. В економічній літературі дане поняття увійшло в ужиток наприкінці 40-х років ХХ ст. Під ним розуміли сукупність галузей, що обслуговують матеріальне виробництво (енергетика, транспорт, зв'язок, будівництво тощо). Значний вплив на розвиток теоретичних уявлень про інфраструктуру мали праці П. Розенштейна-Родана, Р. Нурксе, А. Хіршмана, Х. Зінгера, А. Янгсона та інших. Спершу вчені використовували дану категорію для пояснення економічних, а згодом і соціальних процесів [5, с. 162; 6, с. 38; 10, с. 237; 15, с. 203; 16, с. 137; 18, с. 60; 22, с. 88-89; 24, с. 22; 26, с. 38; 28, с. 181; 34, с. 787-788].

І.І. Рекуненко виокремлює п'ять підходів до визначення сутності інфраструктури: виробничий, галузевий, інституційний, обслуговуючий, комплексний [27]. Однак найчастіше її розглядають з двох позицій: як сукупність галузей та видів діяльності або як матеріально-технічну базу [34, с. 789-790]. Особливістю інфраструктури є її забезпечувальний та обслуговуючий характер [26, с. 38]. С.П. Кучин вважає, що до її складу потрібно відносити не тільки матеріальні об'єкти, але й суб'єктів (фізичних та юридичних осіб), які мають майнові права на ці об'єкти [22, с. 89].

Категорію «інфраструктура» можна вважати універсальною, оскільки вона широко використовується в різних науках [18, с. 61]. Д.О. Котелевець виділяє чотири підходи до використання цієї категорії: 1) її розгляд у контексті функціонування іншої системи; 2) її розгляд у контексті дослідження окремих процесів, що є загальними для галузей національної економіки; 3) розгляд окремих видів інфраструктури в контексті вивчення інших економічних систем; 4) розгляд інфраструктури в межах окремих просторових систем [18, с. 64-65].

На сьогодні виділяють різні види інфраструктури: ринкову, інформаційну, інноваційну, інституційну, екологічну, військову тощо. Водночас одним з найбільш популярних залишається поділ інфраструктури на виробничу та соціальну. Основним критерієм при такому поділі є її функціональне призначення. Якщо виробнича інфраструктура орієнтована безпосередньо на виробництво, то соціальна – на людину. Зазначимо, що даний поділ є досить умовним. Один і той самий структурний елемент може одночасно бути частиною як виробничої, так і соціальної інфраструктури.

Становлення терміна «соціальна інфраструктура» відбулося в три етапи. На першому з них даного поняття не існувало, а відповідні соціально-

економічні процеси пояснювалися за допомогою інших термінів, таких як: «сфера послуг», «невиробнича сфера», «нематеріальне виробництво» тощо. Другий етап характеризується появою поняття «соціальна інфраструктура». В окремих роботах воно подавалось як дещо зрозуміле, а в інших – наводилося його визначення, розкривався його зміст і специфіка. На третьому етапі з'являються праці, де соціальна інфраструктура є самостійним об'єктом дослідження [14, с. 172].

Розуміння сутності соціальної інфраструктури відрізнялося в різні періоди, що пов'язано насамперед зі зміною системи поглядів на людину та її місце в світі. Спочатку її розглядали переважно як матеріальну базу, яка була націлена на задоволення потреб зайнятого у виробництві населення. З цієї позиції соціальна інфраструктура орієнтується на виробництво та має виключно економічний характер. Здебільшого таких поглядів дотримувалися радянські вчені в 70-х роках ХХ ст. [16, с. 138].

Внаслідок переходу від індустріального суспільства до постіндустріального, центр ваги змістився в бік людини в усіх сферах життя. Погляди щодо соціальної інфраструктури також змінилися. Тепер вона розглядалася як основа створення та підтримання належних умов проживання всього населення, а також задоволення його потреб [16, с. 138-139]. Однак варто зазначити, що у вітчизняній науці функціонування соціальної інфраструктури ґрунтувалося переважно на нормативах базових потреб споживання послуг [23, с. 106].

Згодом почало наголошуватися на важливій ролі соціальної інфраструктури в становленні всебічно розвиненої людської особистості, що буде одним з чинників збалансованого розвитку суспільства. Велика увага почала приділятися повноті та якості послуг, що надаються, а також їхній відповідності індивідуальним потребам кожної окремої людини. Широко розповсюдженим стає поняття інклюзивності. Значний акцент робиться на освіті, яка повинна сприяти реалізації творчого потенціалу та суспільному прогресу.

На сучасному етапі в усіх сферах життєдіяльності відбуваються процеси цифровізації. Так, наприклад, значна частина послуг, які колись надавалися тільки на місцях, у відповідних закладах, поступово переходить у цифрове середовище. Даний процес суттєво пришвидшився внаслідок пандемії COVID-19 та спричинених нею карантинних обмежень. Основні тенденції та бар'єри розвитку цифрової економіки України розглянуто в працях Д.О. Котелевця [17; 19]. Яскравим прикладом цифрової трансформації в Україні є створення вебпорталу та застосунку «Дія», за допомогою якого можна отримувати різні державні послуги онлайн. Дедалі популярнішим стає інтернет-банкінг. З появою особистих кабінетів на новий рівень вийшла взаємодія споживачів і надавачів житлово-комунальних послуг. Цифровізація відбувається й у галузі охорони здоров'я. Такі нововведення, як: телемедицина, електронні медичні записи, діагностика з використанням штучного інтелекту та сучасних комп'ютерних технологій – значно спрощують і покращують медичне

обслуговування, відкривають нові можливості для прогнозування ризиків розвитку захворювань і підбору індивідуалізованого лікування. У сфері освіти також відбуваються помітні зміни, серед яких: впровадження електронного навчання, цифрових класів, віртуальних лабораторій, використання мультимедійних засобів, електронних підручників, навчальних застосунків, онлайн-курсів тощо, внаслідок чого освітній процес стає більш доступним, гнучким та інтерактивним. Цифровізація трансформувала соціальну взаємодію, культурний простір і загальне світогляд. Швидкими темпами зростає роль штучного інтелекту. Багато компаній вже інтегрують його в свої продукти. Серед них такі технологічні гіганти, як: Google, Microsoft, NVIDIA, Intel, Tempus та інші. Хоча штучний інтелект зараз далекий від ідеалу, але він постійно вдосконалюється та, безсумнівно, стане невід'ємною частиною нашого майбутнього.

Загалом можна виділити чотири основні тенденції в уявленнях про соціальну інфраструктуру, які змінювалися від моменту зародження даного поняття і до сьогодні (рис. 1). Запропонований поділ не претендує на вичерпність і безальтернативність, а є лише особистим баченням автора. Наголосимо на тому, що розвиток уявлень щодо соціальної інфраструктури є безперервним процесом.

Незважаючи на те, що погляди науковців на соціальну інфраструктуру часто відрізняються, тлумачення даного терміна можна звести до двох основних позицій [12, с. 57-58; 15, с. 203; 26, с. 38-39; 37, с. 5-6]. Перша з них розглядає соціальну інфраструктуру як сукупність галузей. Визначення цього поняття з такої позиції подано, наприклад, в «Енциклопедії Сучасної України», де під соціальною інфраструктурою розуміється «комплекс галузей, безпосередньо пов'язаних зі створенням загальних умов для відтворення робочої сили і забезпечення нормальної життєдіяльності людей» [11]. Дана позиція фактично ототожнює соціальну інфраструктуру зі сферою послуг.

Друга позиція полягає в тому, що соціальна інфраструктура є комплексом матеріально-речових елементів. У такому контексті тлумачення даного терміна подається, наприклад, у словнику «Великої української енциклопедії»: «інфраструктура соціальна – матеріальні предмети та елементи, що забезпечують умови існування людини в суспільстві та її діяльність в різних сферах суспільного життя» [4, с. 549]. Відповідно до цього підходу соціальна інфраструктура є одним з елементів соціальної сфери.

Існують й інші підходи до розуміння сутності соціальної інфраструктури, але вони не набрали такої ж популярності у вітчизняній науці, як вищезазнані. Наприклад, В.С. Бойченко до соціальної інфраструктури зараховує матеріальні та нематеріальні (програми) інструменти соціального характеру [2, с. 178]. А. Летем, Дж. Лейтон розглядають чотири способи розуміння соціальної інфраструктури: 1) люди як інфраструктура; 2) соціальність, що формується навколо традиційної жорсткої інфраструктури; 3) місця, де надають допомогу вразливим групам населення (лікарні, школи, будинки для людей похилого віку, служби охорони психічного здоров'я), а

також пов'язана з такою допомогою робота; 4) публічні та квазіпублічні простори і місця, які підтримують соціальні зв'язки [44, с. 660-661]. Ю.І. Головня описує такі підходи: комплексний,

діалектичний, реактивний, нормативний, функціональний, ієрархічний, програмний, гуманітарний, інституційний, проектний, кластерний, агломераційний [8].

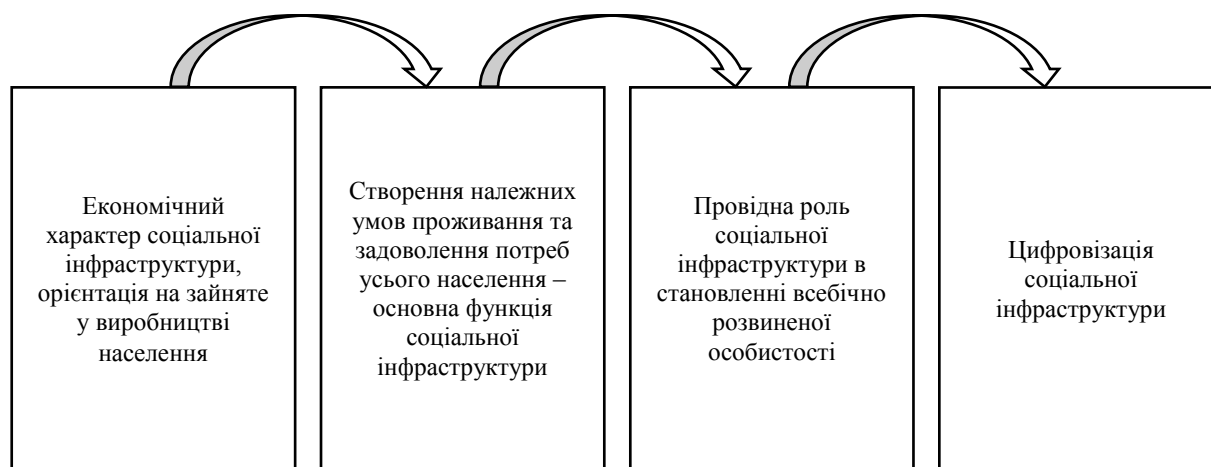

Рис. 1. Зміна тенденцій у поглядах на соціальну інфраструктуру (складено авторами)

Fig. 1. Changing trends in views on social infrastructure (composed by the authors)

Деякі визначення соціальної інфраструктури наведені в табл. 1.

Ми вважаємо, що соціальну інфраструктуру потрібно розглядати як матеріальну основу, необхідну для створення сприятливих умов для нормальної життєдіяльності та розвитку суспільства. Під матеріальною основою йдеться про об'єкти (разом з їхнім оснащенням), що існують як у фізичній формі (організації, заклади, споруди, громадські простори тощо), так і в цифровій (онлайн-платформи, сервіси, вебсайти, застосунки тощо). Акцентуємо увагу на тому, що соціальна інфраструктура повинна сприяти ефективному задоволенню людських потреб.

У географічних дослідженнях слід враховувати територіально-просторовий аспект. Важливо звертати увагу на розміщення соціально-інфраструктурних об'єктів та їх взаємодію між собою та іншими системами, зокрема і системами розселення різних рівнів. Під час таких досліджень зазвичай розглядається соціальна інфраструктура в межах певної території. До особливого виду можна віднести цифрову соціальну інфраструктуру, яка часто виходить за рамки якоїсь конкретної, обмеженої у фізичному просторі, території. Якщо цифрова соціальна інфраструктура доступна в певному регіоні та є сенс у її використанні його населенням, то її варто розглядати як частину соціально-інфраструктурної системи цього регіону.

Висновки. Категорія «інфраструктура» є універсальною для багатьох наук. Нею послуговуються переважно при характеристиці різних соціально-економічних процесів. Внаслідок поділу інфраструктури на виробничу та соціальну частини виник термін «соціальна інфраструктура». Він почав використовуватися в 70-ті роки ХХ ст.

Під впливом переконань, цінностей та ідей, що панували в той чи інший період, формувалося різне розуміння соціальної інфраструктури. Загалом мож-

на простежити чотири основні тенденції, які змінювалися з часом. На початковому етапі основна функція соціальної інфраструктури вбачалася в підвищенні ефективності виробництва через створення відповідних умов для зайнятого населення. Досить швидко погляди змістилися в бік задоволення потреб усього населення та забезпечення належних умов проживання. Згодом її почали розглядати як умову гармонійного розвитку особистості. Сучасний етап характеризується тенденцією до цифровізації соціальної інфраструктури.

Кожен учений трактує поняття «соціальна інфраструктура» по-різному, залежно від особистих поглядів і специфіки дослідження. Але більшість визначень можна звести до двох основних підходів: галузевого та матеріально-речового. На нашу думку, соціальна інфраструктура – це матеріальна основа, необхідна для створення сприятливих умов для нормальної життєдіяльності та розвитку суспільства. Вона охоплює об'єкти у фізичному (організації, заклади, споруди, громадські простори тощо) та цифровому (онлайн-платформи, сервіси, вебсайти, застосунки тощо) просторі. Проводячи географічні дослідження, потрібно враховувати її територіально-просторовий аспект.

Саме такий погляд дозволить розвивати соціальну інфраструктуру у розбудові післявоєнної економіки України. Базуючись на аспектах цілісності, ієрархічності, взаємодоповнюваності та конкурентоспроможності можна буде досягти єдиної моделі економічного розвитку післявоєнної України.

У подальших дослідженнях можна спробувати виділити складові елементи соціальної інфраструктури та визначити основні чинники, які впливають на її формування та розвиток. Крім того, надзвичайно актуальними видаються нам регіональні суспільно-географічні дослідження соціальної інфраструктури.

Визначення поняття «соціальна інфраструктура» за різними вченими
Definition of the concept of “social infrastructure” according to different scientists

Джерело	Визначення поняття «соціальна інфраструктура»
Бугайчук Н.В. [3, с. 4]	комплекс установ і організацій, сукупність матеріальних об'єктів, які забезпечують умови життєдіяльності населення, сприяють суспільному соціально-економічному розвитку країни та підтримують достойний рівень і якість життя населення
Герчанівська С.В., Островська Н.Д., Гурська І.С. [6, с. 39]	сукупність взаємопов'язаних, гармонійно функціонуючих галузей, підприємств, організацій та установ, видів діяльності, а також економічних відносин та людського потенціалу, поєднаних в єдиній цілісній системі, що функціонує з метою задоволення потреб усіх верств населення у сфері духовності, матеріально-побутового забезпечення та відтворення людського капіталу
Голей Ю.М. [7, с. 101]	діюча матеріально-технічна база сукупності взаємопов'язаних об'єктів, розташованих у межах певної території, діяльність яких спрямована на створення якісних та достойних умов проживання населення, задоволення наявних потреб громадян у відповідних послугах
Голіков А.П., Грицак Ю.П., Казакова Н.А., Сідоров В.І. [5, с. 162]	галузі та види діяльності, що обслуговують населення – охорона здоров'я, торгівля, освіта і т. д.
Кириченко С.О. [12, с. 59]	окрема самостійна система, яка складається з певних підсистем (галузей), що взаємодіють між собою та об'єднанні єдиною спільною метою – забезпеченням життєдіяльності населення та формуванням умов для соціально-економічного розвитку
Кінаш І.П. [15, с. 204]	стійка сукупність матеріальних об'єктів, з якими взаємодіє соціальний суб'єкт з метою одержання послуг, які створюють умови для раціональної організації всіх його основних видів діяльності
Кобилін П.О. [16, с. 140]	частина структури регіональної соціогеосистеми, що спрямована на забезпечення нормальних умов проживання населення, його потреб у послугах (підсистеми освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку по обслуговуванню населення, торгівлі, ресторанного господарства, побутового обслуговування, фізкультури та спорту), що пов'язані через потоки речовини, енергії та інформації в географічному просторі – часовому континуумі
Круш П.В., Кожемяченко О.О. [21, с. 198]	сукупність, або комплекс, галузей, призначенням яких у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-побутових і соціально-духовних послугах
Пігуль Н.Г. [26, с. 39]	сукупність об'єктів окремих галузей, що сприяють життєдіяльності суспільства, метою функціонування яких є забезпечення загального рівня життя населення та гармонійного його розвитку
Соляр В.В. [32, с. 201]	цілісна система господарських структур, призначенням яких є здійснення видів економічної діяльності, що забезпечують матеріальні умови для функціонування і відтворення виробничого комплексу та життєзабезпечення населення регіону, а також специфічні нематеріальні умови розвитку людського капіталу відповідно до сучасних напрямів суспільного прогресу
Стеченко Д.М. [33, с. 196]	сукупність галузей невиробничої сфери, що створюють загальні умови для раціональної організації основних видів діяльності людини – трудової, суспільно-політичної, у сфері духовної культури та побуту
Тимошенко М.М. [35]	комплекс галузей, де створюються нематеріальні форми багатства, які відіграють вирішальну роль у розвитку людини, примноженні її розумових і фізичних здібностей, професійних знань, підвищенні освітнього та культурного рівня
Чернюк Л.Г., Пепа Т.В. [36, с. 10]	сукупність галузей та видів діяльності, які сприяють реалізації особистих і суспільних потреб шляхом надання різних послуг

Список використаної літератури:

1. Бойченко В.С. Соціальна інфраструктура в системі забезпечення людського розвитку міста : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Вінниця, 2021. 255 с.
2. Бойченко В.С. Соціальна інфраструктура міста: сутність, складові елементи, функції та принципи реалізації. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Сер. Економіка*. 2017. № 12. С. 177-182.
3. Бугайчук Н.В. Функціональні цілі і стратегічні завдання розвитку соціальної інфраструктури України. *Держава та регіони. Сер. Державне управління*. 2015. № 3 (51). С. 3-8.
4. Велика українська енциклопедія. Словник / ред.: О.А. Якубець та ін. ; упоряд.: А.М. Киридон та ін. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2015. 1408 с.
5. География мирового хозяйства: учеб. пособ. / Голиков А.П. и др.; под ред. А.П. Голикова. Киев : Центр учебной литературы, 2008. 212 с.
6. Герчанівська С.В., Островська Н.Д., Гурська І.С. Соціальна інфраструктура як складова соціально-економічного розвитку сільських територій. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2022. № 1 (46). С. 37-43. <https://doi.org/10.3188/2519-884X-37-43>
7. Голей Ю.М. Стратегія управління підприємствами виробничої та соціальної інфраструктури. *Економіка та суспільство*. 2018. № 15. С. 100-107.
8. Головня Ю.І. Соціальна інфраструктура регіону: еволюція поняття в контексті сучасних економічних змін. *Вісник Черкаського університету. Сер. Економічні науки*. 2017. № 4, ч. 2. С. 24-28.
9. Гринько О.В. Стратегічне управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Полтава, 2013. 215 с.
10. Дегтяр А.О., Серьогіна-Берестовська О.В. Теоретичні аспекти управління розвитком соціальної інфраструктури регіону. *Публічне урядування*. 2018. № 5 (15). С. 233-243. <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2018-15-5-233-243>
11. Інфраструктура / О.В. Савченко та ін. *Енциклопедія сучасної України* / ред.: І.М. Дзюба та ін. Київ, 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-12489>
12. Кириченко С.О. Підходи до визначення сутності поняття «соціальна інфраструктура» та її функціональне призначення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2016. № 1 (55). С. 56-60.
13. Кириченко С.О. Розвиток соціальної інфраструктури в регіонах України: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Київ, 2016. 247 с.
14. Кінаш І.П. Склад і структура соціальної інфраструктури. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 3 (46), ч. 2. С. 171-176.
15. Кінаш І.П. Суть та зміст поняття «соціальна інфраструктура». *Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки*. 2012. Т. 1, № 2. С. 202-204.
16. Кобилін П.О. Підходи до визначення поняття «соціальна інфраструктура». *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер. Геологія. Географія. Екологія*. 2013. № 39 (1084). С. 137-142.
17. Котелевець Д.О. Основні бар'єри розвитку цифрової економіки в Україні. *Modern Economics*. 2022. № 36. С. 59-64. [https://doi.org/10.31521/modecon.V36\(2022\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V36(2022)-09)
18. Котелевець Д.О. Роль інфраструктури в розвитку економічних систем. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 1 (22). С. 59-70. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2021-1\(22\)-59-70](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2021-1(22)-59-70)
19. Котелевець Д.О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Сер. Економіка та управління*. 2022. № 5. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01>
20. Круковський А.М. Розвиток соціальної інфраструктури села в умовах аграрних трансформацій: дис. ... канд. екон. наук : 08.07.02. Житомир, 2006. 242 с.
21. Круш П.В., Кожемяченко О.О. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 320 с.
22. Кучин С.П. Сутність та динаміка розвитку соціально-культурної інфраструктури в Україні як об'єкту державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 1. С. 88-92.
23. Левін П.Б. Теоретичні питання функціонування соціальної інфраструктури на етапі формування пост-індустріальної економіки. *Демографія та соціальна економіка*. 2007. № 2. С. 104-115.
24. Лук'янчук О.М., Волкова Д.В. Інфраструктура: характеристика, види, функції та ефективність. *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 21-25.
25. Ляшенко О.А. Розвиток соціальної інфраструктури та підвищення якості життя на сільських територіях: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Дніпропетровськ, 2010. 258 с.
26. Пігуль Н.Г. Сутність і значення соціальної інфраструктури. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. Економічні науки*. 2013. № 2 (58). С. 37-41.
27. Рекуненко І.І. Науково-методичні аспекти дослідження поняття «інфраструктура» як економічної категорії. *Економіка і управління*. 2012. № 3. С. 57-62.
28. Савченко В.Ф. Інфраструктура національної економіки як необхідна умова економічного зростання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2016. Т. 2, № 1 (47). С. 180-187.
29. Салівончик О.М. Формування та розвиток соціальної інфраструктури регіону: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Луцьк, 2011. 236 с.

30. Синявська І.М. Розвиток соціальної інфраструктури сільських територій: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Полтава, 2012. 226 с.
31. Соляр В.В. Державна підтримка і стимулювання розвитку соціальної інфраструктури регіону: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Харків, 2010. 256 с.
32. Соляр В.В. Обґрунтування перспективних напрямів розвитку соціальної інфраструктури регіону. *Регіональна економіка*. 2012. № 1 (63). С. 200-207.
33. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник. Київ: Вікар, 2006. 396 с.
34. Сусак М.С. Інфраструктура населеного пункту: поняття, ознаки та складові елементи. *Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика* : колект. монографія / за заг. ред.: П.В. Діхтієвського, В.Й. Пашинського. Рига, 2022. С. 783-808. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-233-3-26>
35. Тимошенко М.М. Теоретичні засади розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3501>
36. Чернюк Л.Г., Пепа Т.В. Соціальна інфраструктура та її пріоритетність у системі суспільного розвитку (методолого-організаційний аспект). *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2012. № 1 (56). С. 10-20.
37. Шпак Л.О. Соціальна інфраструктура як складова соціально-економічного розвитку регіону. *Вісник Східно-європейського університету економіки і менеджменту. Сер. Економіка і менеджмент*. 2016. № 1 (20). С. 5-8.
38. Шпильова Ю.Б. Основні напрями розвитку і розміщення соціальної інфраструктури в умовах транзитивної економіки: дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01. Київ, 2006. 237 с.
39. Шуст О.А. Принципи та методи просторової організації соціальної інфраструктури села в умовах економічних трансформацій: дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01. Львів, 2004. 204 с.
40. Casey S. Establishing standards for social infrastructure. Ipswich : UQ Boilerhouse Community Engagement Centre, 2005. 23 p.
41. Infrastructure (n.). *Etymonline* – *Online Etymology Dictionary*. URL: https://www.etymonline.com/word/infrastructure#etymonline_v_6466
42. Joshi A., Aldrich D. Corraling a chimera: a critical review of the term social infrastructure. 2022. 27 p. URL: <https://ssrn.com/abstract=4310160>
43. Latham A., Layton J. Social infrastructure and the public life of cities: studying urban sociality and public spaces. *Geography Compass*. 2019. Vol. 13, № 7. e12444. <https://doi.org/10.1111/gec3.12444>
44. Latham A., Layton J. Social infrastructure: why it matters and how urban geographers might study it. *Urban Geography*. 2022. Vol. 43, № 5. P. 659-668. <https://doi.org/10.1080/02723638.2021.2003609>

Ivan Kostashchuk

DSc (Geography), Professor, Head of the Department of Geography of Ukraine and Regional Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Kotsiubynskoho St., 2, Chernivtsi, 58002, Ukraine
e-mail: i.kostashchuk@chnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-9338-4538>

Nazarii Kolosivskiyi

PhD Student, Department of Geography of Ukraine and Regional Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Kotsiubynskoho St., 2, Chernivtsi, 58002, Ukraine
e-mail: kolosivskiyi.nazarii@chnu.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0005-8821-9772>

SOCIAL INFRASTRUCTURE AS A SOCIO-GEOGRAPHICAL CATEGORY

The modern period is characterized by significant changes in all spheres of life. Previously known phenomena acquire a new meaning. Accordingly, there is a need to rethink and clarify many concepts, including social infrastructure. Despite the fact that it is of considerable interest to representatives of various sciences, today there is no comprehensive understanding of its essence. The literature is often characterized by ambiguity in the interpretation of this concept, which leads to confusion in its use.

The article considers the universal category “infrastructure,” which is used to explain various economic and social processes. Attention is paid to approaches to its understanding. It is noted that there are different types of infrastructure: information, innovative, institutional, market, ecological, military and others, but one of the most popular is the division of infrastructure into industrial and social. Three stages of formation of the term “social infrastructure” are mentioned. The evolution of its content is analyzed and four main trends are identified: 1) the economic character of the social infrastructure at the initial stage; 2) a shift in views towards meeting the needs of the population and ensuring proper living conditions; 3) assigning one of the leading roles to the social infrastructure in the comprehensive development of the individual; 4) digitalization of social infrastructure. Approaches to the interpretation of this term are generalized by reducing them to two main ones: sectoral and material. The essence of social infrastructure is revealed. The author's definition of this concept is proposed, according to which social infrastructure is the material basis necessary to create favorable conditions for normal life and development of society. It includes both physical (organizations, institutions, buildings, public spaces, etc.) and digital (online platforms, services, websites, applications, etc.) objects. It is emphasized that when conducting geographical research, its territorial and spatial aspect should be taken into account. Regional socio-geographical studies of social infrastructure are particularly promising.

Keywords: social infrastructure, social sphere, social geography, social infrastructure institutions, social sphere services, regional development, local settlement system, digital transformation, post-war economy of Ukraine.

References:

1. Boychenko, V.S. (2021). *Social infrastructure in the system of human development of the city*. (Publication No. 0421U102348) [Candidate's thesis, Vasyl' Stus Donetsk National University]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U102348/> [in Ukrainian].
2. Boychenko, V.S. (2017). Social infrastructure of the city: The essence, composition elements, functions and principles of realization. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Series: Economy*, 12, 177-182 [in Ukrainian].
3. Buhaichuk, N.V. (2015). Functional objectives and strategic tasks of the development of the social infrastructure of Ukraine. *State and Regions. Series: Public Management and Administration*, 3 (51), 3-8 [in Ukrainian].
4. Yakubets, O.A., Voshchenko, O.I., Hlukhova, S.V., & Dudar, O.Ye. (Eds.). (2015). *Great Ukrainian Encyclopedia. Dictionary* (A.M. Kyrydon, O.M. Liubovets, O.M. Berezovskyi, L.I. Buriak, N. Havrylyshyna, S.I. Hirik, A.D. Yesypenko, A.O. Ivanenko, S.V. Kamyshan, M.V. Kapshtyk, S.A. Kupriienko, Ya.O. Mezhzherina, H.O. Protsenko, K.A. Rozkladai, N.I. Sereda, A.O. Tyshchenko, & M.V. Chorna, Comps.). Derzhavna naukova ustanova «Entsyklopedychne vydavnytstvo» [in Ukrainian].
5. Golikov, A.P., Gritsak, Yu.P., Kazakova, N.A., & Sidorov, V.I. (2008). *Geography of the world economy* (A.P. Golikov, Ed.). Tsentr uchebnoy literatury [in Russian].
6. Gerchanivska, S.V., Ostrovska, N.D., & Hurska, I.S. (2022). Social infrastructure as a component of the socio-economic development of rural areas. *Scientific bulletin of the Tavria State Agrotechnological University*, 1 (46), 37-43. <https://doi.org/10.3188/2519-884X-37-43> [in Ukrainian].
7. Goley, Yu.M. (2018). Strategy of management of manufacturing and social infrastructure enterprises. *Economy and Society*, 15, 100-107 [in Ukrainian].
8. Holovnia, Yu.I. (2017). Social infrastructure of the region: Evolution of the concept in the context of modern economic change. *Bulletin of the Cherkasy University. Economic Sciences*, 4, 24-28 [in Ukrainian].
9. Grynko, O.V. (2013). *Strategic management of the development of social infrastructure of rural areas* (Publication No. 0413U002236) [Candidate's thesis, Poltava National Technical University named in the honour of Yuri Kondratyuk]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0413U002236/> [in Ukrainian].
10. Diegtiar, A.O., & Serohina-Berestovska, O.V. (2018). Theoretical aspects of management of development of social infrastructure in the region. *Public Management*, 5 (15), 233-243. <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2018-15-5-233-243> [in Ukrainian].
11. Savchenko, O.V., Olshevskiy, V.Y., Baranovska, I.V., Tetior, O.N., Kovaliv, I.R., Stehni, O.H., & Kutsenko, V.I. (2011). Infrastructure. In I.M. Dziuba, A.I. Zhukovskiy, ..., & M.H. Zhelezniak (Eds.). *Encyclopedia of Modern Ukraine*. Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-12489> [in Ukrainian].
12. Kyrychenko, S.O. (2016). Approaches to definition essence of the concept "social infrastructure" and its functional appointments. *Problems of Systemic Approach in the Economy*, 1 (55), 56-60 [in Ukrainian].
13. Kyrychenko, S.O. (2016). *The development of social infrastructure in the regions of Ukraine* (Publication No. 0416U004153) [Candidate's thesis, National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0416U004153/> [in Ukrainian].
14. Kinash, I.P. (2012a). Composition and structure of social infrastructure. *Socio-Economic Research Bulletin*, 3 (46), 171-176 [in Ukrainian].
15. Kinash, I.P. (2012b). The essence and meaning of the concept of "social infrastructure". *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 1(2), 202-204 [in Ukrainian].
16. Kobylin, P.O. (2013). Approaches to the definition of the term "social infrastructure". *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Geology. Geography. Ecology*, 39 (1084), 137-142 [in Ukrainian].
17. Kotelevets, D.O. (2022a). Main barriers to the development of the digital economy in Ukraine. *Modern Economics*, 36, 59-64. [https://doi.org/10.31521/modecon.V36\(2022\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V36(2022)-09) [in Ukrainian].
18. Kotelevets, D.O. (2021). The role of infrastructure in the development of economic systems. *Scientific Bulletin of Polissia*, 1 (22), 59-70. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2021-1\(22\)-59-70](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2021-1(22)-59-70) [in Ukrainian].
19. Kotelevets, D.O. (2022b). Development trends of the digital economy in Ukraine. *Problems of modern transformations. Series: Economics and management*, 5. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01> [in Ukrainian].
20. Krukovsky, A.M. (2006). *The development of country's social infrastructure in the conditions of agricultural transformations* (Publication No. 0406U004404) [Candidate's thesis, The State University of Agriculture and Ecology]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0406U004404/> [in Ukrainian].
21. Krush, P.V., & Kozhemiachenko, O.O. (2011). *National economy: Regional and municipal level*. Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
22. Kuchyn, S.P. (2017). Nature and dynamics of the social and cultural infrastructure development in Ukraine as the state regulation object. *Journal "Investytsiyi: praktyka ta dosvid"*, 1, 88-92 [in Ukrainian].
23. Levin, P.B. (2007). Theoretical issues of social infrastructure at a stage of post-industrial economy formation. *Demography and Social Economy*, 2, 104-115 [in Ukrainian].
24. Lykjanichuk, O.M., & Volkova, D.V. (2018). Infrastructure: Characteristics, types, functions and efficiency. *Business Inform*, 4, 21-25 [in Ukrainian].
25. Lyashenko, O.A. (2010). *The development of social infrastructure and increasing of life quality in the countryside* (Publication No. 0410U002275) [Candidate's thesis, Dnipropetrovsk State Agriculture University]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0410U002275/> [in Ukrainian].
26. Pihul, N.H. (2013). The essence and meaning of social infrastructure. *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic Sciences*, 2 (58), 37-41 [in Ukrainian].
27. Rekunenko, I.I. (2012). Scientific and methodological aspects of the study of the concept of "infrastructure" as an economic category. *Economics and Management*, 3, 57-62 [in Ukrainian].
28. Savchenko, V.F. (2016). The infrastructure of the national economy as a necessary condition for economic growth. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics*, 2 (1 (47)), 180-187 [in Ukrainian].
29. Salivonchik, O.M. (2011). *Formation and development of social infrastructure in the region* (Publication No. 0412U000101) [Candidate's thesis, Lutsk National Technical University]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0412U000101/> [in Ukrainian].

30. Syniavska, I.M. (2012). *Development of social infrastructure in rural areas* (Publication No. 0413U000814) [Candidate's thesis, Poltava State Agrarian Academy]. National Repository of Academic Texts. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0413U000814/> [in Ukrainian].
31. Solyar, V.V. (2010). *State support and stimulation of the development of social infrastructure of the region* (Publication No. 0411U003330) [Candidate's thesis, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0411U003330/> [in Ukrainian].
32. Solyar, V.V. (2012). Justification of the perspective directions of social infrastructure development in the region. *Regional Economy*, 1 (63), 200-207 [in Ukrainian].
33. Stechenko, D.M. (2006). *Placement of productive forces and regionalism*. Vikar [in Ukrainian].
34. Susak, M.S. (2022). The infrastructure of the settlement: Concepts, signs and constituent elements. In P.V. Dikhtievskiyi & V.Y. Pashynskiyi (Eds.) *Conceptual basis of development of domestic administrative law and process: Trends, perspectives, practice* (pp. 783-808). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-233-3-26> [in Ukrainian].
35. Tymoshenko, M.M. (2014). Theoretical foundations for the development of social infrastructure in rural areas. *Effective economy*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3501> [in Ukrainian].
36. Cherniuk, L.H., & Pepa, T.V. (2012). Social infrastructure and its priority in the system of social development (methodological and organizational aspect). *Visnyk of Chernihiv State Technological University. Series: Economic sciences*, 1 (56), 10-20 [in Ukrainian].
37. Shpak, L.O. (2016). Social infrastructure as a component of social and economic development of the region. *Bulletin of East European University of Economics and Management. Series: Economics and management*, 1 (20), 5-8 [in Ukrainian].
38. Shpyliova, Yu.B. (2006). *Major ways of development and distribution of social infrastructure under the transitional economy conditions* (Publication No. 0406U002414) [Candidate's thesis, National Academy of Sciences of Ukraine, Council of Productive Forces Studies of Ukraine]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0406U002414/> [in Ukrainian].
39. Shust, O.A. (2004). *Principles and methods of social rural infrastructure spacious organization under conditions of economic transformations* (Publication No. 0404U003596) [Candidate's thesis, The Institute of Regional Researches of National Academy of Sciences of Ukraine]. National Repository of Academic Texts. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0404U003596/> [in Ukrainian].
40. Casey, S. (2005). *Establishing standards for social infrastructure*. UQ Boilerhouse Community Engagement Centre.
41. *Infrastructure* (n.). (n.d.). Etymonline – Online Etymology Dictionary. Retrieved from https://www.etymonline.com/word/infrastructure#etymonline_v_6466
42. Joshi, A., & Aldrich, D. (2022). *Corralling a chimera: A critical review of the term social infrastructure* (Global Resilience Institute Working Paper 12-1). Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=4310160>
43. Latham, A., & Layton, J. (2019). Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces. *Geography Compass*, 13(7), e12444. <https://doi.org/10.1111/gec3.12444>
44. Latham, A., & Layton, J. (2022). Social infrastructure: Why it matters and how urban geographers might study it. *Urban Geography*, 43(5), 659-668. <https://doi.org/10.1080/02723638.2021.2003609>

Received 17 October 2024

Accepted 24 November 2024